

UDRUŽENJE SIGURNO MJESTO
ZAVIDOVIĆI

VRŠNJAČKO NASILJE
NASILJE U ŠKOLI

Jedna vijest, objavljena sredinom 2008. godine, uspjela je da zasjeni sve druge vijesti koje su u tom trenutku bile aktuelne. Mediji su, naime, prenijeli informaciju da su trinaestogodišnju učenicu osnovne škole brutalno, punih pet sati, zlostavljale četiri školske drugarice: dvije iz šestog, jedna iz sedmog i jedna iz osmog razreda. One su djevojčicu odvele u stan jedne od nasilnica, gdje su je tukle, i na sve druge načine maltretirale. Drugaricu zlostavljane djevojčice, koju su pod prijetnjom također odvele u stan, natjerale su da izivljavanje snima kamerom mobilnog telefona. Snimak u trajanju od 4 minuta prosljedile su drugim učenicima, da bi se on kasni je našao na Internetu. Kako su prenijeli mediji:

„Snimak počinje u momentu kada nesretna djevojčica, sitnije građe, obučena sjedi na krevetu u sobi, dok joj tri nasilnice koje se vide na snimku uz psovke naređuju da se skine. Slijede brutalne scene verbalnog i fizičkog zlostavljanja uz tihe molbe žrtve da prestanu. Djevojčica u šoku, paralisano, radi sve što joj naređuju. U jednom trenutku stavlja ruke na lice i zbog toga dobiva seriju udaraca po glavi. Drugi snimak je još brutalniji. Zlostavljano dijete plačnim glasom moli školske drugarice da prestanu. Izgubljenim pogledom, potpuno paralisana, djevojčica ponovo dobiva šamar i nastavlja da radi sve što joj se naređuje. To je posljednja scena zabilježena snimkom.” (Blic, 15. 05. 2008,).

UČESTALOST NASILJA

Statistika iznosi poražavajuće podatke koji se tiču učestalosti nasilja.

"Svako četvrto dijete je izloženo nasilju, svake sedme minute jedno dijete u školi bude izloženo nasilju, 15% učenika je uključeno u nasilje - bilo da su žrtve, bilo da su nasilnici, samo u 4% slučajeva nasilje pokuša spriječiti odrasla osoba, u 11% slučajeva pokuša ga spriječiti saučenik; čak u 85% slučajeva djetetu - žrtvi nasilja ne pomogne niko."

Također, statistika navodi da 7% djece ostaje kod kuće, barem jednom mjesečno, zbog zlostavljanja u školi. Djeca žrtve nasilja trpe izoliranost od vršnjaka, jer se njihovi drugovi iz razreda ne žele družiti s onima koji su neomiljeni i zlostavljani, najčešće zbog straha da bi se i njima samima moglo dogoditi isto. Izloženost nasilju u školi vodi do niskog samopoštovanja i depresije, a ti se problemi mogu nastaviti i u odrasloj dobi.

Čak 60% onih koji su u školskoj dobi procijenjeni kao nasilnici do 24. godine života imalo je barem jedno kriminalno djelo.

NASILJE U ŠKOLI

Škola je društvena institucija specijalno organizovana da se što bolje stara o razvoju i dobrobiti učenika. I pored toga, mnogim se učenicima desi da škola bude mjesto kojeg će se sjećati i po tome što su u njoj bili predmet izrugivanja i vrijeđanja, gdje su dobivali batine i bili zastrašivani, i gdje su spoznali šta je to socijalna izolacija, strah i poniženje.

Pod nasiljem se podrazumijeva namjerno i neopravdano nanošenje štete drugome. Odnosno, ono se vrši sa (realnom ili opaženom) namjerom da se nanese bol ili povrijedi druge osobe. Znači, za nasilni akt je karakteristično dvoje: namjera i povreda. Nanošenje štete drugome može se sastojati u fizičkom povređivanju, nanošenju materijalne štete, ili psihološko povređivanje kao što je zastrašivanje, sramoćenje, socijalna izolacija i slično.

Pojmovi koji se najčešće vezu s pojmom nasilje su: agresija, namjerno nanošenje štete, nepravедnost, bullying i sl.

Riječ bullying je engleskog porijekla i označava agresiju jačeg prema slabijem, pri čemu napadač i napadnuta strana mogu biti i pojedinci i grupa. Ta riječ se na bosanskom jeziku najčešće prevodi siledžijstvo, zlostavljanje, maltretiranje ili nasilje.

VRSTE NASILJA

Primarni kriterij za određivanje vrste nasilja podrazumijeva se način na koji se nasilni postupak provodi, tj. način nanošenja štete drugome.

U literaturi se navode različite forme nasilja: emocionalno/psihološko nasilje koje dovodi do trenutnog ili trajnog ugrožavanja psihičkog ili emocionalnog zdravlja ili dostojanstva, fizičko nasilje – dovodi do potencijalne ili stvarne tjelesne povrede, seksualno nasilje – uključuje u seksualnu aktivnost bez volje druge osobe. Kao forme nasilja navode se i namjerno zanemarivanje, zloupotreba ili eksploatacija.

U posljednje vrijeme kao poseban oblik nasilja izdvaja se elektronsko nasilje (cyberbullying) koji se definiše kao slanje ili objavljivanje povređujućih slika ili tekstova koristeći Internet ili druga digitalna komunikacijska sredstva. Nije samo snimanje nasilnog ponašanja elektronsko nasilje, tipovi elektronskog nasilja su:

- elektronske poruke koje sadrže vulgarnosti ili uvrede;
- slanje prijetećih poruka;
- ocrnjivanje ili optuživanje drugog slanjem glasina i laži, da bi se nekom uništila reputacija ili pokvarili odnosi s drugima;
- lažno predstavljanje (korištenje tuđeg imena, šifre) čineći stvari kojoj toj osobi uništavaju ugled i dovode je u sukob s drugim;
- indiskrecija – otkivanje nečijih tajni, slika ili podataka koji nisu namijenjeni javnosti

Nasilje se, s obzirom na funkciju, dijeli na:

1. **Instrumentalno nasilje** – nasilje kojim se želi nešto dobiti.
2. **Neprijateljsko nasilje** – nasilje kojim se nekom drugom želi nanijeti bol ili ga ozlijediti.

Nasilje se, s obzirom na koga je usmjereno, dijeli na:

1. **Direktno nasilje** – ono koje se ispoljava direktno na osobu ili osobe, kojima se želi nanijeti bol, kao i na stvari koje se žele uništiti, odnosno kojima se želi nanijeti šteta.
2. **Indirektno nasilje** – ono koje se ispoljava prema supstituiranima ciljevima (osobe, stvari).

U odnosu na kontekst u kojem se dešava, nasilje možemo podijeliti na:

institucionalno,

vršnjačko i

porodično nasilje (Srna 2003.)

Pod institucionalnim nasiljem podrazumijevamo nasilje od strane institucije koja se brine o djeci i mladima, ko što su vrtići, škole i sl. One podrazumijevaju psihološki surove i fizički grube oblike vaspitanja i kontrole. Vršnjačko nasilje podrazumijeva široki spektar koji podrazumijeva od verbalne agresije i prijetnje batinama, preko otimanja i uništavanja stvari, prinude ili ucjene, ismijavanja, ponižavanja. Kada govorimo o porodičnom nasilju, onda možemo govoriti o nasilju roditelja prema djeci, te o nasilju djece prema roditeljima. Ono može poprimiti razne forme, od zanemarivanja, fizičkog, psihološkog do seksualnog zlostavljanja.

RAZLIKE IZMEĐU DJEČAKA I DJEVOJČICA

DJEČACI

više su izloženi nasilju općenito, više učestvuju u zlostavljanju, češće se služe fizičkim nasiljem, češće su izloženi nasilju pojedinca.

DJEVOJČICE:

među djevojčicama su uobičajene suptilnije metode nasilja (ogovaranje, ignoriranje, širenje glasina i sl.), nasilje se među djevojčicama zbog toga se teže otkriva. U odnosu na dječake, djevojčice su češće izložene nasilju grupe (Olweus, 1998)

PROFIL TIPIČNE ŽRTVE NASILJA

Nasilje se u školi obično događa daleko od očiju odraslih, na dvorištu izvan škole, u wc-u i sl. Djeca koja su žrtve nasilja često nikom ne govore o problemu s kojim su suočeni, jer ih je sram vlastite slabosti i nemogućnosti da se obrane ili se boje prijetnji nasilnika. Ponekad se boje da će uključivanje odrasle osobe u ovaj problem izazvati još viši problema.

Djeca žrtve nasilja su obično:

- nesigurna, oprezna, mirna i povučena;
- niskog samopoštovanja;
- usamljena, utučena, plačljiva;
- imaju malo prijatelja;
- fizički slabija od nasilnika.

Sljedeći znakovi mogu ukazati da je neko dijete žrtva vršnjačkog nasilja: dijete dolazi kući u poderanoj odjeći ili pokidanih knjiga, dijete dolazi kući s modricama i s ogrebotinama koje se ne može objasniti, ne druži se s prijateljima iz razreda niti ima "najboljeg" prijatelja. Druga djeca ga/ju ne pozivaju na druženje, doima se nesretnim i tužnim, ima učestale glavobolje i bolove u trbuhu koji se ne mogu objasniti (posebno ujutro), ne želi ići u školu, ima napade lošeg raspoloženja, mijenja put kojim ide iz škole i u školu, ima sve lošiji uspjeh u školi, traži i više novca ili krade novac iz kuće, često je plačljivo ali o tome ne želi razgovarati, razdražljivo i sl.

PROFIL TIPIČNOG NASILNIKA

Neke od sljedećih osobina mogu ukazati na profil djeteta koje pokazuje sklonost nasilnom ponašanju:

- ima snažnu potrebu za moći i kontrolom;
- često je tjelesno jače od svojih žrtava;
- nema suosjećanja za bol svoje žrtve;
- uživa u tuđoj boli i patnji;
- smatra da ga je žrtva izazvala svojim ponašanjem;
- razdražljivo je i impulsivno;
- relativno je visokog samopoštovanja;
- nije bojažljivo;
- teško podnosi neuspjeh;
- u njegovoj/njezinoj porodici česte su fizičke kazne;
- agresivno je i prema odraslima;
- ne pridržava se školskih pravila.

ZAŠTO SU NEKA DJECA NASILNA?

Kod neke djece se javlja potreba da budu nasilni, jer ne znaju da je takvo ponašanje loše. Oni obično imitiraju nekoga: brata, sestru, čak i vlastite roditelje. Neka druga djeca ne znaju za bolji način komunikacije sa svojom sredinom, dok druga prolaze kroz težak period u svom životu tako da je zapravo nasilno ponašanje simptom nekog problema.

Sljedeći faktori su istaknuti kao rizični faktori:

1. porodično okruženje:

- emocionalni odnos roditelja u ranom razvoju je bez topline i pravog suosjećanja za dijete i njegove potrebe,
- roditelji su popustljivi i ne postavljaju granice,
- roditelji nedovoljno nadziru dijete i ne pružaju mu adekvatno vodstvo,
- roditelji tolerišu agresivno ponašanje,
- roditelji fizički kažnjavaju.

2. osobine djeteta:

- djeca snažnog temperamenta,
- impulsivna djeca,
- agresivna djeca,
- djeca koja uvijek moraju imati moć i kontrolu,
- fizički jači dječaci,
- djeca sa umanjenom sposobnosti saosjećanja,

3. uticaj vršnjačke grupe:

- slabija kontrola u ponašanju,
- smanjena lična odgovornost,
- drugovi koji nudi modele ponašanja, pa i nasilničkog,

4. utjecaj medija:

- često i dugotrajno gledanje nasilja, smanjuje osjetljivost.

KOJE POSLJEDICE IMAJU DJECA ŽRTVE PORODIČNOG NASILJA?

- Djeca koja su žrtve vršnjačkog nasilja često su tužna i depresivna, imaju nisko samopoštovanje, nesigurna su, karakteriše ih anksioznost i strah.
- Često im se ne ide u školu, ili se boje ići u školu i dolaziti iz nje, pa mole roditelje da ih voze i dovoze iz škole. Ponekad se dešava da mijenjaju put do škole.
- Kada treba da idu u školu dobijaju temperaturu, žale se na bolove u stomaku i glavobolje.
- Često nisu raspoložena, znaju zaspati plačući, a da za to nemaju određeni razlog.
- Povlače se u sebe, prestaju da jedu, imaju noćne more, a ponekad se javlja i nesanica.
- Odbijaju da razgovaraju sa roditeljima i postaju drska prema njima.
- Kući se vraćaju sa poderanom odjećom ili torbom, pocijepanim knjigama.
- Imaju neobjašnjive modrice i ogrebotine.
- Ponekad i sama postaju nasilna. Počinju zastrašivati drugu djecu.
- Neke žrtve su toliko uznemirene da pokušavaju ili počine samoubistvo.
- Ova djeca znaju da imaju problema sa koncentracijom, te im, vrlo često, slabi i školski uspjeh.
- Studije su pokazale da su u mladalačkom dobu takve osobe depresivnije od svojih vršnjaka. Duža izloženost nasilju ostavlja na njih duboke posljedice, koje kasnije utiču na emocionalni, društveni i profesionalni razvoj.

SUKOBI

Sukob je situacija u kojoj dvije ili više osoba ili grupa žele ostvariti svoj cilj, interes ili potrebu, ali u toj želji za ostvarenjem sopstvenog cilja vide samo sebe, prikupljaju energiju da bi dostigli zamišljen cilj, a onu drugu stranu doživljavaju kao prepreku ili prijetnju.

Šta znači kada se kaže „upravljati sukobom“?

To ne znači nepostojanje sukoba, nego vješto i kreativno rješavanje problemske situacije u kojoj se nalazi dvije ili više osoba ili grupa.

Vrste sukoba

Prema uzroku, sukobi mogu biti (Zečević, 2010):

1. *Sukob informacija* - koji nastaje uslijed nesporazuma u komunikaciji (npr. pogrešne informacije, stare informacije, netačne, lažne informacije), kad postoji nedostatak komunikacije ili njeno izbjegavanje (pomanjkanje informacija, parcijalne informacije koje lako produkuju ogovaranja, spekulacije...), kod prenošenja tzv. „teških“ informacija (kontradiktorne, uznemiravajuće, ...).

2. *Sukob interesa* - javlja se zbog suprotstavljenih potreba, odnosno zbog suprotstavljenih načina zadovoljenja potreba.

3. *Sukob u odnosima* - nastaje kada obje ili jedna strana počnu da stvaraju predrasude o drugoj strani i u skladu s njima se i ponašaju, što najčešće čine da bi sebi povećale vrijednost ili da pomoću negativne slike o drugima formira pozitivnu sliku o sebi. Također,

sukob se javlja i kada jedna (ili obje strane) počnu da zanemaruju svoju odgovornost i postanu nepouzdana za drugu stranu.

4. *Sukob resursa* - nastaje kada dvije ili više osoba, odnosno strana, žele nešto čega ima malo, nedovoljno za sve u onoj mjeri u kojoj se očekuje.

5. *Sukob vrijednosti* - javlja se u situacijama u kojima se među sagovornicima suprotstavljaju sistem vrijednosti i uvjerenja (npr. kako nešto treba da se radi, kakvi ljudi treba da budu, kako da se ponašaju).

6. *Strukturalni sukob* - kada u jednoj grupi, manje ili više organizovanoj, ne postoji jasna struktura odnosa koji vladaju među članovima, kada su nedovoljno definisane uloge i procedure (grupna i individualna ponašanja, obrasci...), kada je nejasna raspodjela odgovornosti, pa se zbog toga lako „nakaleme“ spoljašnji faktori - ograničenja, stres (npr. previše posla nedovoljno resursa i sl.), javlja se sukob koji duboko zadire u srž funkcionisanja dotične grupe i ozbiljno remeti njenu funkcionalnost.

Po efektima do kojih dovode, sukobi se mogu podijeliti na:

1. *Funkcionalne* - sukobi koji dovode do konstruktivnih promjena u odnosima među pojedincima/ grupama, povećavaju efikasnost i sl.

2. *Nefunkcionalne* - sukobi koji dovode do stagnacije, pogoršanja odnosa, nasilja i sl.

Najčešći uzroci sukoba među mladima:

Sukobi koji izbijaju u školi između učenika, uzrokovani su različitim faktorima.

1. Takmičarska atmosfera

Ukoliko u grupi postoji takmičarska atmosfera, djeca/mladi se uče da rade jedno protiv drugog, umjesto da zajednički rješavaju zadatke i rješavaju probleme. Sukobi se često pojavljuju u situacijama kada:

- svako radi za sebe i brine o sebi,
- nema razvijene vještine za rad u timu,
- kada se djeca/mladi osjećaju prisiljavaju da pobijede u interakcijama,
- ne postoji povjerenje u odrasle i drugu djecu/mlade u školi/odjeljenju.

2. Netolerantna atmosfera

Netolerantna grupa je puna neprijateljstva i nepovjerenja. U njoj se javljaju „grupašenje“ i očigledna mrzovolja; djeca/mladi ne znaju kako da jedno drugom pruže podršku, budu tolerantni, ili ljubazni. Sukobi se mogu pojaviti u situacijama:

- stvaranja “klika” i “žrtvenog jagnjeta”,
- netolerantnosti prema nacionalnim ili kulturnim razlikama,
- nedostatka podrške od strane vršnjaka, što vodi u usamljenost i izolaciju,
- ozlojeđenosti u odnosu na postignuća, imovinu ili kvalitete drugih.

3. Neadekvatna komunikacija

Plodno tlo za nastanak sukoba je nerazumijevanje ili pogrešno tumačenje namjera drugih ljudi. Do sukoba dolazi i kada mladi ne znaju da:

- izraze svoje stavove
- nemaju kome da izraze svoja osjećanja ili potrebe
- ne znaju kako da slušaju druge.

4. Neadekvatno izražavanje osjećanja

Sukobi se mogu pojačati kada:

- mladi izgube vezu sa vlastitim osjećanjima
- ne poznaju konstruktivne načine izražavanja bijesa
- potiskuju emocije
- nemaju samokontrolu.

5. Različite vrijednosti

Različite vrijednosti mogu dovesti do sukoba koji se najteže razrješavaju, jer zadiru najdublje u svakoga od nas i dovode u pitanje ona vjerovanja koja su nam najdraža. U tim situacijama vjerujemo da je naša suština dovedena u pitanje, pa se svaka strana čvrsto drži svojih pozicija. U ove sukobe spadaju oni koji su povezani sa religioznim, političkim, estetskim uvjerenjima.

STRUKTURA SUKOBA I UOBIČAJENI NAČINI PONAŠANJA U SUKOBIMA

Ponašanje ljudi u sukobima pod utjecajem je dva važna faktora: važnost predmeta sukoba i važnost osobe ili grupe s kojom se suprostavljamo. Shodno tome, koliko svakom od ova dva faktora pridajemo važnost, zavisit će i naše ponašanje u sukobu.

		BRIGA ZA SEBE	
		MALA	VELIKA
BRIGA ZA DRUGE	VELIKA	popuštanje, izbjegavanje, ignorisanje sukob	rješavanje sukoba kao problema, traganje za novim, konstruktivnijim rješenjima
	MALA	<i>ad hoc</i> pristupanje, sukoba i nema	igra na pobjedu, istrajavanje pri svakom svom prijedlogu

Iz odnosa brige za predmet sukoba i brige za drugoga, možemo da izvučemo pet oblika ponašanja u sukobu, a to su: izbjegavanje, povlačenje, takmičenje, saradnja i kompromis (Zečević 2010).

Ukoliko nam je malo stalo i do predmeta i do osobe sa kojom se sukobljavamo, onda do sukoba ne dolazi, tj. mi koristimo **izbjegavanje** kao način ponašanja u sukobu. Ovaj način ponašanja

je prihvatljiv: kada problem zaista nije značajan za nas, kada nam je odnos sa suprotnom stranom beznačajan ili kada nema dovoljno vremena za rješavanje problema, a odluka nije od neke važnosti. Ovaj stil ponašanja u sukobu nije dobar u sljedećim situacijama: kada nam je stalo do odnosa sa drugom osobom, a i do samog predmeta sukoba, kada se ovaj stil često koristi, kada bi posljedica primjene ovog stila bila negativna osjećanja kod druge osobe i ako bi zbog ovakvog ponašanja druga osoba lakše ostvarila zacrtan cilj.

Ukoliko nam je mnogo stalo do druge osobe, a malo do predmeta sukoba, onda primjenjujemo stil **prilagođavanja**, kao stil ponašanja u sukobu. Ovaj stil je koristan kada nam zaista nije stalo do problema ili kada nemamo uticaja na protivnika, ali isto tako, niti namjeru da mu se suprotstavljamo. Ovaj stil sukobljavanja nije poželjan kada se uobičajeno koristi da biste bili prihvaćeni od ljudi i kada druga strana želi da ostvari saradnju, ali se zbog vašeg prilagođavanja stiče utisak, kao da je ona nametnula rješenje.

Kada se desi da nam je vrlo važan predmet sukoba, a da nam nije stalo do osobe sa kojom treba da se sukobimo, onda igramo na pobjedu i nastojimo po svaku cijenu da budemo pobjednici u tom sukobu, bez obzira na posljedice po naš budući odnos sa tom osobom, i koristimo stil **takmičenja**. Ovaj stil sukobljavanja je koristan kada problem treba hitno da se riješi ili kada ste toliko sigurni u ono što želite i da ste u pravu i kada vam je bitno da to dokažete. Njega je vrlo loše koristiti često, kao i svaki drugi stil sukobljavanja, ali i u sljedećim situacijama: kada se nije niti pokušalo sa primjenom saradnje, kada je saradnja od svake strane bitna i kada se nepotrebno umanjuje poštovanje drugih.

I na kraju, kada se desi da nam je podjednako stalo i do predmeta sukoba, ali i do osobe sa kojom treba da se sukobimo, onda tražimo konstruktivno rješenje problema, odnosno radimo na rješavanju problema u vidu **saradnje**. Ovaj stil je prihvatljiv kada je problem bitan, ali je, isto tako, potrebno sačuvati odnos, kada je bitno doći do kreativnog rješenja i kada postoji opravdana nada da će rješenje, do kojeg se dođe, da zadovolji obje strane u sukobu. Saradnja kao stil sukobljavanja nije prihvatljiva:

- kada se nema dovoljno vremena,
- kada problemi nisu od velikog značaja,
- kada ima previše materijala koji treba da se razmatra, da bi se došlo do rješenja i
- kada su ciljevi druge osobe, sa kojom ste u sukobu, očigledno pogrešni.

KAKO SE PONAŠATI U SUKOBU?

Kako bismo se efikasno suprotstavili sukobu potrebno je da *radimo na sebi*, da imamo povjerenje u sebe i da *razvijamo poseban odnos prema drugom*, tj. da prihvatimo legitimitet druge osobe.

Kako se ponašati kada se nalazimo u situaciji sukoba?

1. Opišite problem ili situaciju osobi koja je uzrokuje.
2. Definišite osjećanja ili reakcije koje njeno problematično ponašanje izaziva kod vas.
3. Predložite rješenje ili zamolite tu osobu da ga predloži.
4. Obraćajte punu pažnju na ono što vam se govori.
5. Nemojte prebrzo da prelazite preko tematike.
6. Povremeno pokušavajte da parafrazirate.
7. Kada imate problema da uočite poentu onoga što vam sagovornik govori pitajte: „Zašto mi ovo sve govoriš?“
8. Ako gubite nit razgovora, obratite pažnju na ključne riječi.
9. Nemojte prekidati sagovornika da biste mu tražili objašnjenje nebitnih detalja.

PROGRAM PREVENCIJE NASILNIČKOG PONAŠANJA

Ovaj program prevencije vršnjačkog nasilja u školama ima za cilj da smanji stopu nasilja među djecom, tako što će smanjiti nivo tolerancije na nasilje i inicirati saradnju između učenika, nastavnika i stručnih saradnika u borbi protiv nasilja.

MONITORING NASILNOG PONAŠANJA

Aktivnost monitoringa nasilnih oblika ponašanja među djecom, u okviru programa prevencije vršnjačkog nasilja provodi se na sljedeći način. U okviru svakog odjeljenja odredi se jedan učenik, koji će imati ulogu onoga koji posmatra ponašanja svojih drugova iz odjeljenja i bilježi u, za to pripremljenu, tabelu. Posmatraju se ponašanja koja se dešavaju, kako u učionici, tako i na odmorima unutar škole i u školskom dvorištu.

Na kraju svakog mjeseca, ovaj učenik predstavlja prikupljene podatke na času odjeljenjske zajednice, bez navođenja imena učesnika u nasilju. Tačnije rečeno, daju se statistički podaci o oblicima nasilja koji su prevladavali u tom odjeljenju u proteklih mjesec dana.

Oblici nasilja, koji se prate, su sljedeći:

1. udaranje
2. guranje
3. šutiranje
4. davljenje
5. čupanje
6. zatvaranje i zaključavanje
7. otimanje ličnih stvari
8. uništavanje ličnih stvari
9. vrijeđanje

10. ismijavanje
11. omalovažavanje
12. prijetnja
13. isključivanje iz grupe ili društva
14. ogovaranje
15. širenje laži o drugoj osobi
16. nagovaranje drugih da se ne druže sa određenom osobom
17. dodirivanje nekog protiv njegove volje
18. upućivanje bezobraznih riječi
19. pokazivanje bezobraznih slika
20. tjeranje na seksualni odnos
21. snimanje telefonom bez dozvole i umnožavanje snimljenog sadržaja
22. slanje uznemirujućih SMS poruka
23. uznemiravanje pozivima putem mobilnog telefona
24. uznemiravanje e-mail porukama
25. stavljanje snimaka, obavljenih bez dozvole, na internet
26. upućivanje prijetećih pogleda
27. upućivanje grimasa
28. uhođenje ili praćenje
29. iznuđivanje novca
30. ucjenjivanje.

Nakon predstavljanja podataka, uz pomoć nastavnika, učenici razgovaraju o predstavljanim nasilnim ponašanjima, njihovim uzrocima i posljedicama. Na ovom času se ne vrši nikakav pritisak na učenike koji su se nasilno ponašali, ne kažnjava ih se, već se pokušava doći do podataka o uzrocima njihovih nasilnih ponašanja, kao i do podataka o posljedicama. Ovo je čas na kojem djeca uče o nasilju, njegovim uzrocima i posljedicama, kao i o nenasilnoj komunikaciji i efikasnijim strategijama rješavanja problema.

ZAŠTO ME ODBACUJU?

Na početku ove igre učesnici se podijele u grupe od po 5 članova i svaka grupa zauzme neko svoje mjesto u prostoriji. U svojim malim grupama učesnici naprave krugove. Nakon toga voditelj kaže: *„Sada neka u svakoj grupi jedan član uđe u mali krug i neka u njemu mirno stoji. Za to vrijeme ostali članovi kruže oko njega, odmjeravajući, zagledajući, mjerkajući ga. Ovu aktivnost provodite bez priče, mirno. Kada svako u sebi izbroji do 30 neka se okrene leđima od osobe koja stoji u centru kruga. Onog trenutka kada osobi u centru kruga svi okrenu leđa, vrši se zamjena pozicija. Sada neka druga osoba ulazi u centar kruga. Trebate voditi računa da se svi jednom nađete u centru kruga.“* Kada sve grupe završe sa vježbom, vraćaju se u veliki krug i počinje diskusija, gdje voditelj postavlja sljedeća pitanja:

- Kako ste se osjećali kada ste bili u centru kruga?
- Šta vam je bilo teže, kada su vas mjerkali ili kada su vam okrenuli leđa?
- Kako ste se osjećali dok ste u krugu, zajedno sa ostalima, mjerkali onog ko je bio u centru kruga?
- Šta vam je bilo teže, dok ste bili u centru kruga ili dok ste sa ostalima mjerkali onoga ko je u centru?

Nakon ove diskusije, voditelj zaključuje. *„Sada ste imali priliku da iskusite kako se osjećate kada ste izloženi neprijateljskim pogledima grupe, ali i to kako je biti onaj koji pripada grupi koja se neprijateljski odnosi prema drugima.“*

Pričam ti priču

Igra se započinje tako što učesnici, jedni drugima, prepričavaju sadržaj jedne priče.

„Zamislite šta sam jučer čula. Neki ljudi, muž i žena, poznanici kumova mojih roditelja, poslije ručka su jeli kompot od jabuka. Mužu je u grlu zapeo komadić jabuke. Žena ga je udarila po leđima. Muž je pomislio kako ona hoće da ga tuče. Ušla je komšinica bez kucanja. Ostavila je otvorena vrata. Za njom je naišla i Ciganka. Komšinica, niska rastom, imala je, u plavo ofarban čuperak kose, koji joj je štrčao na glavi. Ličila je na malog žutoćubog kakadua. Ciganka je krenula da zauzda ženu, a komšinica muža. Mužu je ispao novčanik. Komšinica je pošla u svoj stan, a za njom i Ciganka. Pojavio se poštar. Muž se mašio za novčanik da plati račun. Novčanika nije bilo. Svi su pošli u stanicu policije. Tamo su se dugo zadržali, jer im je Ciganka gledala u dlan.“

Velika grupa se dijeli na dvije manje. Svaka grupa odredi svog predstavnika, koji dobija priču od voditelja. Nju treba što bolje da zapamti i da je onda, šapatom, prenese učesniku do sebe. Ovaj je onda, na isti način, prepričava onom do sebe i tako redom, sve dok prepričavanje priče ponovo ne dođe do predstavnika grupe. Kada posljednji učesnik bude tu priču prepričavao predstavniku, ovaj treba da je zapiše, pa će se onda ona dalje komentarisati. Za vrijeme prepričavanja, učesnici treba da budu odvojeni jedni od drugih, kako se sadržaj priče ne bi čuo. Dovoljno je da između osobe koja sluša priču i one koja priču tek treba da čuje, bude jedna prazna stolica.

Kada se završi prepričavanje priče, voditelj prilazi predstavnicima grupa i od njih uzima papire na kojima je priča zapisana. Zatim se

svi vraćaju u veliki krug. Voditelj čita finalne priče i pita učesnike šta misle, da li su one slične originalima. Nakon što oni odgovore, on čita originalnu priču. Zatim učesnici, po svojoj volji, odgovaraju na sljedeća pitanja:

- Da li su vam poznate neke situacije iz svakodnevnog života, koje vas podsjećaju na ovo što smo sada radili?
- Po čemu se može prepoznati da je riječ o glasini?
- Kakve su posljedice situacija u kojima se šire glasine?
- Šta se može uraditi da do glasina ne dođe?

Voditelj treba da nastoji da učesnici shvate da glasine mogu da budu izvor sukoba, ali i da se širenje glasina može spriječiti. Jedan od načina je da se sve ne prihvata zdravo za govoto, odnosno, da treba tražiti objašnjenje i dodatne informacije za stvari koje su zasnovane na tuđim procjenama i iskustvima, kako bismo provjerili da li smo dobro razumjeli poruku.

Životinjska fantazija

Voditelj kaže: „Sada ćemo igrati jednu igricu pod nazivom *Životinjska fantazija*. Da bismo je uspješno odradili potrebno je da se opustite, što je više moguće, u stolicama u kojima sjedite. Zatvorit ćete oči i dobro slušati šta vam govorim. Nastojte da se, što je više moguće, uživate u priču kroz koju ću vas voditi, i da je zamišljate u svojim mislima. Sada zatvorite oči i opustite se.“ Zatim voditelj napravi jednu kraću pauzu od nekoliko sekundi, dok se učesnici ne smire. Jako je bitno da se govori polako, između rečenica pravi pauza od nekoliko sekundi, kako bi se učesnicima omogućila vizuelizacija. Glas voditelja treba da bude srednje glasan i umirujući. Kada se učesnici smire, voditelj počinje sa pričom: „Zamislite se u obliku neke životinje ... Kako izgleda ta životinja u

čijem ste se obliku zamislili ... Obratite pažnju na okolinu u kojoj se nalazite ... Kako se krećete ... Šta vas okružuje ... Sada zamislite osobu sa kojom ste u nekom sukobu, takođe u obliku neke životinje ... Ta životinja vam se sada približava ... Šta činite ... Šta se dogodilo ... Sada polako otvorite oči, opet smo u učionici.“

Nakon ove igre fantazije, prelazite na raspravu u okviru koje učesnici odgovaraju na sljedeća pitanja:

- U obliku koje životinje ste se zamislili?
- Koja druga životinja je stupila na scenu?
- Šta je učinila?
- Kako ste vi reagovali na njen dolazak?
- Kako se osjećate povodom onog što se dogodilo?
- Da li ste zadovoljni onim što ste učinili?

Dok učesnici odgovaraju na postavljena pitanja, voditelj na tabli ili velikom papiru, zapisuje njihova reagovanja na pojavu protivnika u sljedeću tabelu.

IZBJEGAVANJE SUKOBA	SUOČAVANJE SA PROTIVNIKOM

Sva ponašanja, kao što su: bijeg, skrivanje, ignorisanje druge životinje, predstavljaju ponašanja koja vode ka izbjegavanju sukoba i, kao takva, upisuju se u ovaj dio tabele. Ponašanja kao što su: pozdravljanje, zajednička igra, napad, uništavanje protivnika, predstavljaju ponašanja koja vode ka suočavanju sa protivnikom, i upisuju se u taj dio tabele. Nakon toga se učesnicima ukazuje na stilove sukobljavanja:

takmičenje, prilagođavanje, izbjegavanje, saradnja i kompromis, koje imate opisane u uvodnom dijelu.

POMOZIMO SLJEDEĆEM DJEČAKU

Dragi savjetnici,

Zovem se Alen, idem u sedmi razred osnovne škole i vrlo dobar sam učenik. Imam jedan problem, koji me dugo muči. Grupa od nekoliko dječaka i djevojčica iz mog odjeljenja, stalno me maltetira. Kada god prođu pored mene, lupaju mi klepke, otimaju mi naočale, a kada ih zamolim da mi vrate, oni me zezaju, jure sa naočarima po učionici i već su mi jedne tako polomili. To nije sve. Zovu me Ćora, Zriki i slično. Ja ne vidim razlog za ovakvo njihovo ponašanje, jer sam sa svima dobar drug. Nekima od njih sam pomogao i na pismenom iz matematike. Ali evo, šta me je navelo da vam se obratim za pomoć. Prošlog ponedjeljka, kada sam se vratio sa velikog odmora, namjestili su mi kantu za otpatke iznad vrata, tako da mi je pala na glavu, kada sam ulazio u učionicu. Svi su mi se smijali, a ja samo što nisam zaplakao. Ali, ovo nije bio kraj maltretiranja. Kada sam došao na svoje mjesto, dvojica iz pomenute bande su mi prišla i otela torbu sa knjigama. Počeli su da se dobacuju sa njim, čak i da ga šutiraju. Njima su se pridružili i ostali članovi ove grupe i moja torba je letjela po cijeloj učionici, a knjige su poispadale i bilo ih je svuda. Ostali iz odjeljenja su sve ovo bez riječi posmatrali i niko nije ništa uradio da ih spriječi. Ja sam bio potpuno nemoćan. Vrhunac je bio kada je Nina, jedna od njihovih, dohvatila ono što je ostalo od torbe i bacila kroz prozor. U tom trenutku je ušao nastavnik, svi su se vratili na svoja mjesta, kao da se ništa nije desilo. Ja sam digao ruku da se požalim nastavniku, međutim, prije nego što me je nastavnik i ugledao, dobio sam čušku iz klupe iza mene i prijetnju: „Samo probaj, vidjet ćeš šta te još čeka! “

Alen

Molim vas, pomozite mi. Šta da radim, kako da izađem na kraj sa ovim problemom? Život u školi mi je postao pravi košmar i samo strahujem šta će mi još uraditi. Pomozite ovom dječaku predlažući načine rješenja njegova problema primjenjujući naučeno o sukobima.

***Odgovorni smo za priče koje će pričati budući naraštaji!
Mir koji nema oslonac u društvu kao cjelini uvijek će biti u opasnosti da
propadne.
Da bi se osiguralo pomirenje različiti pogledi na konflikt moraju da se
prilagode i značajno približe.
Odnosi među ljudima, među pojedincima, su temelj jedne države.
Ljudi veoma dobro znaju tko su njihovi ugnjetači, ali u većini slučajeva
su slijepi na činjenicu sa su i oni ugnjetavaju druge. (Michael Lapsley)***

Omladinska 10, 72220 Zavidovići, BIH

Tel/Fax: +387 32 877 008

E-mail: sigurnomjesto@gmail.com